

Samenvatting behorende bij de Procesevaluatie Pilot Halt-interventie sexting

Dit onderzoek heeft betrekking op een nieuwe interventie voor jongeren die zich schuldig hebben gemaakt aan lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Omdat een dergelijke interventie nog niet bestond is in 2017 door Stichting Halt en Rutgers de Halt-interventie sexting: Respect online (vanaf nu genoemd: Halt-interventie sexting) ontwikkeld. Op 1 september 2017 is gestart met de implementatie van de interventie in alle Halt-regio's en op 1 november 2017 is daadwerkelijk gestart met de pilot.

Bij jongeren spelen sociale media en internet een steeds grotere rol. Er wordt steeds meer informatie online verzameld en gedeeld. Onder sexting verstaan wij: het maken en verspreiden van seksuele plaatjes van betrokkene of andere vormen van seksuele communicatie.

Onder jongeren is sexting een veelvoorkomend fenomeen en het komt zowel bij jongens als meisjes in verschillende hoedanigheden voor.

Wanneer sexting zonder toestemming van de persoon die is afgebeeld plaatsvindt, spreken we van online seksueel grensoverschrijdend gedrag en kan dit worden aangemerkt als strafbaar gedrag. Wij kijken naar twee typen:

1. Sexting tussen jongeren onderling waarbij het beeldmateriaal ongewenst vervaardigd en/of verspreid is.
2. Profielmisbruik en seksuele pesterijen of beledigingen

De gevolgen van ongewenste sexting kunnen voor zowel dader als slachtoffer groot zijn. Met een verwijzing naar de nieuwe Halt-interventie krijgt de jongere vroegtijdig een alternatief aangeboden en wordt deze bewust gemaakt van de oorzaken en gevolgen van zijn gedrag.

Het doel van dit onderzoek is na te gaan of de nieuw ontwikkelde Halt-interventie sexting wordt uitgevoerd zoals bedoeld en of de juiste doelgroep wordt bereikt.

Deze procesevaluatie beantwoordt de volgende vragen:

1. Hoe verloopt de verwijzing van jongeren naar de Halt-interventie sexting?
2. Hoe verloopt de uitvoering van de interventie?
3. Hoe ervaren jongeren, ouders/verzorgers en betrokken instanties de interventie?

In termen van de effectladder van het Nederlands Jeugdinstituut (www.nji.nl) worden daarmee de voorwaarden voor doeltreffendheid in beeld gebracht: de beoogde doelgroep wordt **bereikt**, de interventie wordt **uitgevoerd zoals bedoeld**, er is weinig uitval en cliënten zijn **tevreden**.

Een Halt-afdoening is een straf voor jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar feit hebben gepleegd. Iedere Halt-afdoening bestaat uit vaste onderdelen en voor iedere Halt-afdoening gelden dezelfde uitgangspunten. Deze zijn beschreven in de algemene werkprocesbeschrijving van Halt.

Voor de Halt-interventie sexting zijn daarnaast twee handleidingen geschreven: de toeleidingshandleiding Halt Respect online en de programmahandleiding.

Het doel van de interventie is om jongeren die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond inzicht te laten krijgen in (de negatieve gevolgen van) hun digitale gedrag en te zorgen dat er geen herhaling van dit gedrag plaatsvindt. De jongeren dienen zich door de interventie bewuster te worden van de negatieve gevolgen voor zichzelf en voor het slachtoffer. Bij de interventie worden ook ouders betrokken.

De Halt-interventie bestaat uit de volgende vaste onderdelen: startgesprek, het maken van drie leeropdrachten, vervolgggesprek, oudergesprek, eindgesprek en een vorm van excuus aanbieden.

De invulling van de gesprekken en de leeropdrachten zijn ontwikkeld op basis van onderzoek naar factoren die van invloed zijn op het online seksueel grensoverschrijdend gedrag van jongeren. Dit zijn: kennis van regels, bewustzijn van gevolgen, herkennen van risicovolle situaties en weerbaarheid en opvoedingsvaardigheden van ouders t.a.v. veilig online gedrag.

De Halt-medewerker dient in principe alle onderdelen van de Halt-interventie uit te voeren, volgens de programmahandleiding. Wij hebben onderzocht in hoeverre deze onderdelen zijn uitgevoerd conform de programmahandleiding. Tevens zijn houding, taalgebruik en gespreksvaardigheden tijdens de gesprekken onderzocht.

Naast deze vaste onderdelen kan de Halt-medewerker zelf een inschatting maken of er een extra gesprek moet plaatsvinden, contact met school moet worden opgenomen en of een herstelgesprek met het slachtoffer dient plaats te vinden.

Het onderzoek is gestart met een voorfase waarin oriënterende gesprekken zijn gevoerd en een documentanalyse is uitgevoerd, om de interventie en de context van de uitvoering in kaart te brengen. In de hoofdfase zijn de volgende onderzoeksmethoden ingezet voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen:

- Registratieanalyse (Aurah, het systeem van Halt)
- Dossieronderzoek (Checklist, evaluatielijsten Halt)
- Observaties van de Halt-medewerker en de jongeren/ouders die de interventie houden.
- Interviews Halt-medewerkers die de Halt-interventie uitvoeren
- Vragenlijsten voor jongeren en ouders
- Interview met jongeren en ouders
- Interviews met professionals van betrokken instanties (school, hulpverlening, OM, Veilig Thuis, Politie)

Werving en respons

In totaal zijn gedurende de onderzoeksperiode (jan- okt 2018) 100 jongeren aangemeld voor de Halt-interventie sexting. Van deze 100 jongeren zijn enkele kenmerken beschreven (seks, regio en opleidingsniveau). Voor 80 jongeren is naast deze variabelen ook andere informatie uit het registratiesysteem gehaald. Een volledige dataset op basis van zowel checklist, evaluatielijst en informatie in het registratiesysteem kon in 47 zaken worden verzameld. De meeste analyses zijn op basis van deze 47 jongeren.

Er zijn 15 observaties uitgevoerd (één startgesprek, vier vervolgesprekken, vier oudergesprekken en zes eindgesprekken) en zes Halt-medewerkers geïnterviewd. Er zijn twee jongeren geïnterviewd en vier ouders. Er is met 12 professionals van betrokken instanties (school, hulpverlening, politie, OM, Veilig Thuis) gesproken.

Verwijzing

De procedure met betrekking tot verwijzing wordt beschreven in de toelidingshandleiding. De online seksueel grensoverschrijdende gedragingen die in aanmerking komen voor de Halt-interventie sexting kennen geen specifiek juridisch kader, maar worden geschaard onder verschillende soorten strafbare gedragingen, bijvoorbeeld smaad of laster. De rationale keuze voor een passende afdoening voor politie en OM worden beschreven in de Leidraad Afdoening Sextingzaken. De leidraad laat ruimte voor een eigen afweging van afdoening door politie en OM. Hoe een zaak na binnenkomst bij de politie wordt afgehandeld hangt af van verschillende omstandigheden en factoren:

- de mate van vrijwilligheid waarmee het beeldmateriaal tot stand is gekomen;
- de aard van het beeldmateriaal;
- wijze en mate van verspreiding;
- relatie tussen de betrokken personen;
- leeftijd en achtergrond van betrokkenen;
- mogelijke motieven.

Op basis van deze omstandigheden en factoren wordt de melding gecategoriseerd. De leidraad kent drie soorten categorieën.

Categorie I: Er is sprake van (aanwijzingen voor) commerciële elementen of druk, dwang, misleiding of heimelijke opnamen of een afhankelijkheidsrelatie of een slachtoffer jonger dan 12, of een meer dan beperkt leeftijdsverschil (5 jaar of meer) of een mogelijk ander zedenmisdrijf.

Categorie II: Er zijn aanwijzingen voor andere motieven dan onder categorie I. Te denken valt aan pesten, smaad, laster of intimidaties.

Categorie III: Het beeldmateriaal lijkt op basis van vrijwilligheid tot stand te zijn gekomen, de betrokkenen zijn beiden minderjarig en er is geen sprake van verzwarende omstandigheden. Het strafrecht is in principe niet bedoeld voor categorie III.

Bij alle drie de categorieën staat volgens de leidraad het volledige afdoeningsrepertoire (inclusief Halt) ter beschikking, maar wordt wel per categorie aangegeven voor welke afdoening gekozen zou moeten worden.

De informatie over mogelijke afdoeningen bij zaken in categorie 1 strookt niet met de contra-indicatiecriteria voor de Halt-interventie sexting, omdat deze kenmerken als contra-indicaties voor de Halt-interventie sexting geformuleerd zijn.

Een deel van de meldingen van sexting wordt bekend via aangifte. Er wordt niet van iedere melding een proces-verbaal opgemaakt. Wanneer de politie wel aanleiding ziet om dit te doen wordt de zaak besproken met ketenpartners. In dit overleg kan besloten worden om de zaak naar Halt te verwijzen. Het aantal meldingen en aangiften bij de politie verschilt sterk tussen de verschillende politieregio's, evenals het aantal zaken dat bij Halt is afgedaan. De aangiftebereidheid van slachtoffers van sexting zaken is volgens geïnterviewde professionals

(Halt-medewerkers, medewerkers van OM en politie) laag. Het aantal meldingen van sexting zaken dat bij de landelijke coördinator zedenzaken bij de politie bekend wordt is veel groter dan het aantal aanmeldingen voor de Halt-interventie sexting bij Halt. Dat sexting zaken niet allemaal worden doorverwezen naar Halt kan volgens de geïnterviewde professionals te maken hebben met de zwaarte van het type delict, maar ook met de relatieve onbekendheid van de Halt-interventie sexting bij een aantal ketenpartners.

Beoogde doelgroep

De beoogde doelgroep bestaat uit jongens en meisjes in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar die lichte vormen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Het gedrag wordt beschreven als kenmerkend leeftijdsgebonden delict gedrag dat ofwel te maken heeft met sexting tussen jongeren onderling waarbij het beeldmateriaal ongewenst vervaardigd en/of verspreid is of profielmisbruik en seksuele pesterijen/ beledigingen. Overige indicatiecriteria zijn dat de jongere bekend, instemt met de interventie, voldoet aan de recidiveregeling HALT en een ouder instemt met interventie.

Daarnaast is er een aantal contra-indicaties opgenomen in de programmahandleiding:

- ongewenste totstandkoming, bezit of verspreiding **en** wanneer er sprake is van chantage (sextortion), dwang, misleiding; **of** slachtoffer is meer dan 5 jaar jonger;
- er is sprake van planmatigheid in het gedrag;
- er is sprake van of vermoedens van fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag;
- pleger heeft een zedengeschiedenis;
- verdachte ontkent;
- er is sprake van aanwezigheid van zwaardere, emotionele, lichamelijke en/of gedragsproblemen waarvoor nog geen toereikende hulp is ingezet;
- verdachte heeft eerder een Halt-interventie doorlopen gericht op sexting.

De bereikte doelgroep voldoet aan het leeftijdscriterium. Of er altijd sprake is van een lichte vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag is moeilijk te achterhalen door de verschillende manieren van registreren in de checklist en Aurah. In acht zaken is, ondanks dat er niet werd voldaan aan de indicatiecriteria, de zaak wel in behandeling genomen. Er was in die zaken wel sprake van bijzondere omstandigheden en er is overleg geweest met de officier van justitie. In een klein aantal zaken zijn er uitzonderingen gemaakt op de contra-indicaties, ook hier weer op basis van concrete omstandigheden en in overleg met de officier van justitie.

Kenmerken

Zeventig procent van de jongeren is een jongen, en de meeste jongeren hebben een laag opleidingsniveau. Het delict wordt in 68,1% van de zaken solo gepleegd. Boosheid/frustratie en groepsdruk zijn volgens de jongeren vooral redenen om het delict te plegen.

De meeste jongeren kunnen zich enigszins inleven in het slachtoffer en nemen verantwoordelijkheid voor wat ze hebben gedaan. Toch is er enige mate van bagatelliseren of de schuld wordt door de jongeren en hun ouders deels bij het slachtoffer gelegd. Desondanks zijn ouders het wel eens met de straf. Al met al lijkt het bij de meerderheid van de deelnemers om weinig problematische jongeren te gaan waarbij geen sprake is van psychosociale problemen, huiselijk geweld en/of kindermishandeling. In de meeste gevallen (82,5%) is er sprake van één

slachtoffer. Het slachtoffer is meestal een meisje en van dezelfde leeftijd als de dader. Het slachtoffer is vaak een bekende van de dader.

Beoogde uitvoering

Er is gebruik gemaakt van de registraties van het verloop in Aurah (n = 47), en er zijn 15 gesprekken geobserveerd om te bezien of het programma wordt uitgevoerd zoals beoogd. Dit aantal is lager dan vooraf bedacht omdat de vraag om bij de observaties aanwezig te zijn nogal wat vragen opriep bij de Halt-medewerkers. Door het kleine aantal observaties kunnen wij maar een beperkt beeld van de concrete uitvoering schetsen.

De programmahandleiding schrijft een aantal onderdelen voor (hierna genoemd: kerncomponenten)

De vaste programmaonderdelen worden bijna altijd ingezet. Start- vervolg- en eindgesprek werden altijd gehouden. In één geobserveerd gesprek werden vervolgggesprek, oudergesprek en eindgesprek gecombineerd. In 28 van de 47 zaken vond een oudergesprek plaats, in de overige zaken stonden ouders niet open voor een gesprek. In 40 zaken werden alle drie de leeropdrachten gemaakt. Redenen om niet alle drie de leeropdrachten mee te geven was omdat de Halt-medewerkers dachten dat de opdracht te moeilijk zou zijn voor de jongere. Het aanbieden van excuus wordt in verschillende vormen gedaan (aanbieden brief aan slachtoffer of aan Halt-medewerker, gesprek met slachtoffer, oefenen gesprek met Halt-medewerker).

De uitvoering van de kerncomponenten wijkt af van de programmahandleiding. Hoewel de programmahandleiding voorschrijft om een deel van het startgesprek alleen met de jongere te voeren, is dit in 17 van de 47 geregistreerde zaken niet gedaan. Halt-medewerkers geven als reden op dat ouders in het begin nog weerstand hebben. Tijdens de observatie van één startgesprek zagen wij dat het gesprek gedeeltelijk werd uitgevoerd zoals beschreven. Er zijn 4 vervolgggesprekken geobserveerd. Daarin werd niet duidelijk teruggeblikt op het startgesprek, en doelen werden niet besproken. Leeropdrachten werden snel doorgenomen en er was weinig ruimte voor reflectie. De indruk ontstaat dat het programma van het vervolgggesprek vol is en daarom keuzes gemaakt worden. In de geobserveerde oudergesprekken werden niet altijd alle onderdelen besproken die aan bod zouden moeten komen. De zes geobserveerde zaken lieten zien dat in het eindgesprek niet alle opdrachten volledig werden uitgevoerd.

Elementen die naar eigen inzicht ingezet kunnen worden, werden af en toe ingezet. Er is in vier van de 47 zaken contact geweest met school. In elf zaken is een extra gesprek ingezet, meestal om extra ondersteuning te kunnen bieden.

In de geobserveerde bijeenkomsten besteedden de uitvoerders niet de beoogde aandacht aan metacommunicatie (uitleg geven over doelen en werkwijzen van onderdelen, uitleg geven over klachtrecht, uitleg over vervolgstappen etc.). Zij waren vooral inhoudelijk bezig met de jongere en/of de ouder. De Halt-medewerkers sloten met houding en taalgebruik aan bij de jongeren en hun ouders. Gespreksvaardigheden die tot verdiepende gesprekken leiden, zoals verdiepingsvragen stellen, nagaan of informatie wordt begrepen, feedback geven, benoemen van non-verbaal gedrag en emoties werden minder gezien.

Bij ongeveer een kwart van de zaken, werd contacten gezocht met de hulpverlening. Uit de registraties bleek, dat er bij hulpvragen niet altijd werd doorverwezen door de Halt-medewerker. De meerderheid van alle interventies werd positief afgesloten - in slechts zeven procent van de geregistreerde zaken zijn jongeren afgehaakt of is het traject om andere redenen negatief beëindigd.

Bevorderende en belemmerende factoren voor de effectiviteit van de interventie zijn geëvalueerd op basis van literatuur en interviews met betrokkenen. Uitkomsten van internationale studies omtrent preventie en crimineel gedrag pleiten ervoor om gesprekken met ouders (en eventueel het aanbieden van hulp) altijd in te zetten. Het oudergesprek is een van de kerncomponenten en dient dus altijd uitgevoerd te worden. Het wordt gewaardeerd door zowel Halt-medewerkers als ouders (en dat is dus bevorderend), maar Halt-medewerkers zijn onzeker over de inhoud en vinden het moeilijk om één uur in te vullen (en dat werkt belemmerend). Ook het feit dat het oudergesprek vrijwillig is werkt belemmerend.

Het type leeropdrachten in de Halt-interventie sluit aan bij uitkomsten uit onderzoeken die laten zien dat interventies gericht moeten zijn op het ontwikkelen van competenties (bevorderende factor). De concrete leeropdrachten worden echter door Halt-medewerkers en jongeren niet altijd geschikt en/of leerzaam bevonden (belemmerend).

Wanneer de interventie lange tijd na de pleegdatum wordt ingezet werkt dit belemmerend volgens Halt-medewerkers en ouders, en dit blijkt in enkele gevallen voor te komen.

Ervaringen

Voor de ervaringen van zowel de jongeren, ouders en betrokken professionals is gebruik gemaakt van de uitkomsten uit de evaluatielijsten (n = 47) en de interviews met twee jongeren, vier ouders en 12 professionals.

Uit de evaluaties bleek dat zowel jongeren als ouders tevreden zijn over de Halt-interventie. De duur van de opdrachten werd goed gevonden, en meer dan de helft van de jongeren vond de opdrachten duidelijk. Verder werd er aangegeven dat de interventie heeft geholpen bij het nadenken alvorens te handelen, en dat deze hen bewuster heeft gemaakt van de gevolgen van ongewenste sexting. Het is onduidelijk in hoeverre de jongeren in de vragenlijsten over het leereffect een sociaal wenselijk antwoord hebben ingevuld. Uit de evaluatie met ouders kwam ook naar voren dat zij tevreden zijn over de Halt-interventie en het contact met de Halt-medewerker goed vonden.

Ook in de interviews gaven jongeren en ouders aan, tevreden te zijn over de Halt-interventie. Jongeren en ouders hadden soms een andere verwachting bij de start van de interventie, ze dachten dat de interventie strenger zou zijn. Het contact met de Halt-medewerker werd positief ervaren. Ook waren de jongeren tevreden over de leeropdrachten. De interventie heeft volgens een jongere het inlevingsvermogen vergroot. Ouders waren tevreden over het leerrendement van hun kind. Ouders vonden het goed dat het een interventie betreft die gericht is op leren en bewust worden van gedrag, al hadden zij verwacht dat er ook een werkstraf aan gekoppeld zou worden. Daarnaast dachten zij dat de interventie niet toereikend zou zijn indien de jongere geen schuld zou ervaren en dachten sommigen dat het uitoefenen van een taakstraf ook effectief zou kunnen zijn. De meeste ouders vonden dat het leereffect voornamelijk behaald werd door de combinatie van leeropdrachten in de interventie en denken dat dit de kans op recidive zal verlagen.

Het is opmerkelijk dat ouders aangaven dat zij vooral beter zijn gaan letten op het gebruik van social media, terwijl de jongeren juist aangaven geen aanvullende afspraken met ouders te hebben gemaakt. Hier behaalt de interventie mogelijk slechts gedeeltelijk een belangrijk doel dat bijdraagt aan de effectiviteit (meer toezicht en afspraken met opvoeders). Dit resultaat onderstreept het belang om meer in te zetten op oudergesprekken. Over het algemeen was het merendeel van de ouders het eens met de straf die hun kind heeft gekregen.

Uit de interviews met vertegenwoordigers van betrokken instanties bleek dat de interventie van Halt nog vrij onbekend is, en zij adviseerden dan ook meer voorlichting te geven over wat de interventie inhoudt en wanneer deze toegepast kan worden. Professionals die de Halt-interventie kennen zijn tevreden over de samenwerking en het contact met de Halt-medewerker.

Verder gaven alle partijen aan dat er enige flexibiliteit en maatwerk in de interventie moet zitten: kijken naar het niveau van de jongere en nagaan wat wel of niet past. Ook moest er volgens hen gekeken worden of er al hulpverlening betrokken was en in hoeverre de interventie aansloot op de behandeling die de jongere al onderging. Als laatste werd er op gewezen dat Halt in een goede positie zit om meer preventief te handelen door meer voorlichting in de regio te bieden.

Conclusies

Bereikte doelgroep

Voor het bereiken van de beoogde doelgroep voor de Halt-interventie Sexting is Halt afhankelijk van het verloop van de verwijzing. De implementatiefasen 'verspreiding' en 'adoptie' waren nog niet optimaal verlopen. Hierdoor werd mogelijk een deel van de jongeren die wel in aanmerking komen voor de interventie niet bereikt. De jongeren die bereikt werd, behoorden tot de beoogde doelgroep: jongeren die lichte delicten plegen en geen bijkomende problematiek hebben.

Uitvoering zoals bedoeld

De interventie verliep niet altijd zoals beschreven in de programmahandleiding. De meeste afwijkingen hebben te maken met de gesprekken die met ouders moeten worden gevoerd (gesprek wordt niet gevoerd), en met het vervolggesprek, waarin de opdrachten besproken moeten worden (opdracht komt niet aan bod of wordt aangepast). De leeropdrachten zelf worden door de meeste jongeren volledig gemaakt. In de geobserveerde gesprekken sluiten Halt-medewerkers in houding en taalgebruik zoals bedoeld aan bij jongeren en hun ouders, maar slagen zij er minder goed in, verdiepende gesprekken te voeren. Ook de beoogde meta-communicatie (uitleg over doelen, procedures, intenties, klachtmogelijkheden) blijft vaak achterwege.

De overige elementen: extra gesprek, contact met school, en excuus worden zoals bedoeld naar eigen inzicht ingevuld.

Tevredenheid

Zowel uit de vragenlijsten als uit de interviews bleek dat de jongeren en ouders tevreden zijn over de interventie. Het contact met de Halt-medewerker en de leeropdrachten werden positief genoemd. Jongeren zeiden geleerd te hebben van de interventie en ouders gaven aan dat zij enige gedragsverandering hadden gemerkt. Ouders vonden het oudergesprek belangrijk om zo op de hoogte te blijven. Professionals die de Halt-interventie kennen waren tevreden over de

samenwerking en het contact met de Halt-medewerker. Zij kenden niet de inhoud van de Halt-interventie, ook dit zou nog meer bekendheid mogen krijgen.

Aanbevelingen

De procesevaluatie heeft laten zien dat met de implementatie van de nieuwe Halt-interventie Sexting een door alle betrokkenen positief ontvangen interventie is ontwikkeld, maar dat op een aantal punten nog verbetering nodig is. Deze worden hieronder opgesomd.

- Duidelijker in de Leidraad aangeven dat Categorie 1 zaken niet in aanmerking komen voor de Halt-interventie sexting. Hierbij dezelfde bewoordingen en criteria aanhouden als in de toelidingshandleiding.
- De contra-indicaties in de toelidingshandleiding en in de Leidraad op dezelfde manier beschrijven.
- De checklist en Aurah beter op elkaar aan laten sluiten ten aanzien van de omschrijving: lichte vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Sterker inzetten op inbedding van de interventie in het lokale netwerk van organisaties (o.a. door: leidinggevend en in te schakelen bij het implementatieproces en hen te wijzen op de noodzaak en waarde van de interventie).
- De programma-inhoud verder afstemmen op onderscheidende kenmerken bij de doelgroep, zoals het leervermogen en omgaan met emoties. Naast groepsdruk is ook boosheid en frustratie een veel voorkomend motief. Hieraan wordt in de interventie nog geen aandacht besteed.
- Uitvoerders beter ondersteunen bij het maken van keuzes in de onderdelen tijdens de gesprekken. Een keuzeschema zou eventueel in de programmahandleiding kunnen worden toegevoegd.
- In de programmahandleiding ingaan op andere elementen zoals houding en verdiepende gespreksvaardigheden. Deze elementen dienen ook in trainingen/intervisies meer aandacht te krijgen.
- Ouders en jongeren voor de start beter voorlichten over de interventie, zo kunnen zij een meer reëel beeld ontwikkelen.
- De filmpjes voor de filmopdrachten kritisch evalueren: zijn alle filmpjes geschikt voor alle leeftijden? Hiervoor is meer aandacht in de training en programmahandleiding wenselijk.
- Het maken van afspraken tussen ouders en jongeren sterker inbedden in de gehele interventie en beter monitoren.

Deze procesevaluatie kent een aantal beperkingen die mogelijk van invloed zijn op de zeggingskracht van een aantal van de resultaten. Daarbij zijn vooral de kleine aantallen observaties en interviews een beperking aangezien zij mogelijk een onvolledig en een niet betrouwbaar beeld geven van de uitvoering van de interventie.

Daarnaast was de mogelijkheid tot observatie gebaseerd op zelfselectie van Halt-medewerkers, ouders en jongeren. Mogelijk is hierdoor selectiebias opgetreden. De registratie van de uitvoering in Aurah is beperkt omdat hier alleen wordt aangegeven of alle gesprekken zijn gevoerd, en zo niet, waarom niet. Deze registratie is mogelijk niet altijd volledig geweest en geeft weinig inhoudelijke informatie. De meting van de tevredenheid van jongeren en hun ouders kan beïnvloed

zijn door sociaal wenselijke antwoorden, aangezien deze evaluatie gekoppeld was aan de evaluatie vanuit Halt.

Niettemin heeft dit onderzoek veel aanknopingspunten tot verdere verbetering van de implementatie opgeleverd. Het levert echter geen informatie over de mate waarin de doelen met betrekking tot tertiaire preventie (preventie van recidive) worden behaald. Nadat de interventie verder is verbeterd en er voldoende ervaring mee is opgedaan is het zinvol een onderzoek naar de doelrealisatie te starten.